

Nagovor

Jaroslav Skrušný
Predsednik upravnega odbora
Prešernovega sklada

ČEMU PRAZNIK POEZIJE V KRIZNEM ČASU?

spoštovani gospod predsednik republike,
spoštovane prejemnice in prejemniki nagrad slovečega imena,
spoštovane častilke in častilci umetnostnih muz!

Pričujoči priložnostni nagovor kot skromen uvod v vsakoletno praznovanje in počastitev muz s slovenskega Parnasa, ki ju s pevčevim imenom še posebej posvečamo poeziji, sem naslovil s parafrazo znamenitega vprašanja, ki si ga je bil dobro poldrugo stoletje tega zastavil Prešernov sodobnik in pesniški sobrat Friedrich Hölderlin: ČEMŮ PRAZNIK POEZIJE V KRIZNEM ČASU?

Vprašanje nikakor ni naključno ali zgolj retorično, tudi ni šele od včeraj in še najmanj je zraslo izključno na mojem zelniku. Zastavljali so mi ga radovedni novinarji že ob nastopu mandata sedanjega upravnega odbora Prešernovega sklada, še posebej vztrajno so vrtali z njim pred prvo slovesno podelitvijo najvišjih nacionalnih priznanj za umetniško ustvarjalnost, ki sem jih v imenu odbora na tem odru delil dve leti nazaj. Glasilo pa se je nekako takole: se vam ne zdi nekoliko anahronistično podeljevati državne nagrade za kulturo in umetnost v času, ko so Slovenci z državno osamosvojitvijo pridobili vse atribute suverene nacije, ko so, tako kot vsi moderni evropski sosede, prepustili vzvode upravljanja javnih zadev – *rei publicae* – politiki, znanosti in ekonomiji, ko sta torej kultura in umetnost bolj ali manj hoté izgubili svojo naciotvorno – in še toliko bolj – državotvorno vlogo in pomen?

Vprašanju dajeta dodatno legitimiteto tudi večinsko mnenje in prevladujoča drža kulturnih in umetniških ustvarjalcev samih v prvih poosamosvojitvenih letih: kultura in umetnost sta svojo večstoletno službo narodu in državi opravili, napočil je čas, da se iz javne parapolitične arene vrmeta v intimni prostor, ki mu imanentno pripadata – v okrožje srca in obzorje duha. ali z drugimi besedami: cesarju, kar je cesarjevega, in muzam, kar je svetega in posvečenega! Država naj s svojimi institucijami in mehanizmi poskrbi za kar najbolj nemoteno in zakonito delovanje javnih zadev, saj zato se tudi imenuje *res publica*, umetniki pa se bomo vrnili k vprašanju, za katera se čutimo najbolj poklicani, se pravi pod obnebjem lepote in resnice, pesništva in mišljenja. le čemu bi se v ta posvečeni prostor vtikala država, pa čeprav v še tako nedolžni in dobrohotni obliki, kot je podeljevanje najvišjih nacionalnih priznanj za služenje muzam?

Sliši se logično in utemeljeno v sami naravi upravljanja s polisom na eni in izvorne zavezanosti umetniške ustvarjalnosti človeku kot posamezniku na drugi strani. Priznam, tudi sam sem se nemalokrat pridušal – in se pridušam še danes – na striktno ločevanje raznorodnih ravni v razumevanju in delovanju moderne, pluralno strukturirane družbene skupnosti in, tako kot nekdanj, še danes brez oklevanja dajem roko v ogenj za absolutno avtonomijo umetniškega ustvarjanja in za njegovo popolno sproščenost in zaščito pred vsakršno državno kuratelo. Zatorej se zdi skoraj paradoksalno, da s tega mesta ministriram pri neke vrste – če že ne incestuoznem, pa vsekakor malce nespodobnem – obredju, s katerim država časti in posvečuje svoje najodličnejše pesnike, godce, glumače, pevce, oblikovalce, slikarje, pisatelje, skratka – umetnike.

Pa je paradoks v resnici tako hudo protisloven? Sta si moderna država – katera koli, slovenska pa še posebej – in umetniško snovanje zares lahko tako nepreklicno in daleč vsaksebi? se upravljanje in reguliranje javnih zadev v občih blagor (kar eminentno pripada državi) res lahko godi povsem

neodvisno in brez živega stika, občega posluha in javne občutljivosti za intimne stiske, radosti, hrepenenja in potrebe posameznega človeškega bitja (kar je odlikovano torišče umetnosti)? In če se – kakor se čedalje bolj zdi, da se dogaja v slovenskem *polisu* – ta razkol začne vse radikalneje poglobljati, če postajata javni diskurz države in intimna govorica umetnosti vse bolj mimobežna, kakšne posledice ima to za občestvo na eni in za posameznika na drugi strani? Odgovor na to vprašanje se nam po dvajsetih letih življenja v moderno ustrojeni, profesionalno vodeni in sistemsko diferencirani državi v vsej obsceni otipljivosti kaže na vsakem koraku: slovenska *res publica* se v času krize nezadržno spreminja v vrednostno in etično opustošeno goličavo, v kateri vse bolj peša zaupanje v verodostojnost nosilcev javnih funkcij, v kateri iz dneva v dan opazneje hira vera v opravilno sposobnost državnih ustanov, v kateri se pospešeno krepi dvom v načela solidarnosti in pravičnosti, v kateri vse bolj vnebovpijoče zamira vsakršen dialog in zato vse nevarneje popušča temeljna družbena vez. skupno domovanje se nam, skratka, spreminja v gluho lozo, v kateri je čedalje šibkeje slišati prav glas njegovih najbolj ranljivih stanovalcev, se pravi nebogljenih posameznikov, teh novodobnih “ponižanih in razžaljenih”, ki jih je tolikanj slavljeno in malone za državno razvojno doktrino razglašeni konkurenčni boj za moč potisnil na družbeni rob. tako pač deluje in govori država, ki je po svojem bistvu in naravi način in instrument udejanjanja moči, če in kadar deluje zgolj po svojih imanentnih zakonitostih funkcionalnega in učinkovitega poslovanja in se radikalno raz-loči in zapre pred vrednostno-etičnimi razsežnostmi so-bivanja različnih posameznikov. tako arogantno in brez sočutja se vede družbena skupnost, če in kadar ogluši za presežno govorico “smislotvorne vertikale” (kot bi rekel pokojni pisatelj in Prešernov nagrajenec rudi šeligo). Rako etično in intelektualno zataji homo faber, če in kadar oslepi za lepoto Postave, zapisane na nebesnem firmamentu (kot bi rekel stari dobri Kant).

In takrat se znajdemo v krizi, ko se nam je v skladu z izvornim starogrškim pomenom besede *krisis* odločiti na razpotju, ko nam je naloženo izbrati med številnimi možnostmi, ko smo povabljeni prisluhniti najrazličnejšim glasovom in nam ni treba slediti le prevladujočemu nareku moči. takrat napoči čas, da ne le kot ranljivi, krhki, nemočni posamezniki, ampak tudi kot državna skupnost, kot soudeleženci v igri moči med neštevilnimi sirenskimi vabili k razvoju in napredku, prisluhnemo tudi glasu umetnosti. Zakaj, kot pravi slovenski pesnik, prav tako eden nedavnih Prešernovih nagrajencev, Milan Dekleva v nekem intervjuju, je “govorica literature govorica nemoči. /.../ Umetnost je govorica človeške ranljivosti, govorica smrtnosti. Pripoveduje nam zgodbo naše krhkosti, ki se ji ne smemo izogniti. Le iz občutja svoje krhkosti se lahko razpremo k drugemu, razumemo stisko drugih.” Pesnikove besede ne potrebujejo komentarja, več in tehtneje se o vlogi umetnosti v družbi preprosto ne da povedati.

Preostane mi le, da si v svojem protislovnem položaju zastavim še zadnje vprašanje: Mar ni v moči (da ne rečem kar dolžnost) države – prav zato, ker za razliko od umetnosti razpolaga z močjo – da, ne le v kriznem času, ampak sistematično in permanentno, nekaj te svoje moči vsaj simbolno zastavi za stvar umetnosti in kulture? Da se zave svojega dolga do svojih krhkih in nemočnih, ponižanih in razžaljenih, ranljivih in smrtnih posameznikov in da zato v *agori* slovenskega *polisa* – recimo v osrednjem hramu slovenske kulture, kot je to primer nocoj – pripusti k besedi govorico umetnosti in se ji ponižno pokloni s priznanji, posvečenimi s pesnikovim imenom?

Moj odgovor na to vprašanje je kajpak pritrdilen in zato vsej paradoksalnosti navkljub z veseljem in zadoščenjem odpiram letošnje Prešernalije ter oder prepuščam umetnosti in umetnikom.